

Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelman 2023-2025 vuosiarviointi 2024

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta 26.2.2025

Ellinoora Ojala

Ennaltaehkäisevän päihdetyön asiantuntija

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue -Siun sote

ellinoora.ojala@siunsote.fi

Väliarvioinnin toteutus

- Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelmaan 2023-2025 kirjattujen toimenpiteiden toteutumisen arviointi vuodelta 2024
- Arviointitietoa on kerätty:
 - Pohjois-Karjalan EPT-verkoston jäsenet (mm. kunnat, järjestöt)
 - Kunnista 11/13 toimitti tietoja
 - Hyvinvointialueen toimijat
 - Qlik-raportti

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä

24.4.2015/523

- Velvoittaa **kuntia ja hyvinvointialueita** tekemään ehkäisevää päihdetyötä
 - Päihdeolojen seuranta ja niistä tiedottaminen
 - Päihdehaitoista viestiminen yksilöille ja väestölle
 - Ehkäisevän päihdetyön toimien ja osaamisen edistäminen eri hallinnonalueilla
 - Yhteistyö ja toimien yhteensovittaminen viranomaisten, tupakka- ja alkoholilain noudattamisen valvonnan sekä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa
 - Ehkäisevä päihdetyö osana hyvinvointikertomuksia ja –suunnitelmia ja niitä koskevaa raportointia
 - Aukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi
- Ehkäisevän päihdetyön on perustuttava päihteiden käytön ja siitä aiheutuvien haittojen seurantaan, käytettävissä olevaan tieteelliseen näyttöön ja hyviin käytäntöihin.
- Hyvinvointialue **tukee alueensa kuntia** ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä ja **huolehtii ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.**
- Tarkemmat tehtävät: [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

Ehkäisevän päihdetyön resurssit vuonna 2024

- Ennaltaehkäisevän päihdetyön asiantuntija (0,7 htv)
- EHEÄ -hankeressurssi:
 - Siun sote 1 htv (+ 0,3 htv projektipäällikkö)
 - P-K:n kansanterveyden keskus 1 htv
 - P-K:n syöpäyhdistys 1 htv

Painopiste 1: Vahvat ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ja hyvinvointialueella

Pohjois-Karjalan kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteet 2/2025

Kunta	Lakisäätäinen ehkäisevän päihdetyön toimielin	Monialainen ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva ryhmä	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava yhdyshenkilö	Toimintasuunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy	Rakenteiden vahvuus
Heinävesi	Kunnanhallitus	Mielenterveys- ja päihdetyöryhmä	Markus Lindroos	Hyvinvointisuunnitelma	4/4
Ilomantsi	Hyvinvointilautakunta	Monialainen lapsi- ja perhetyöryhmä (MOPSI)	Taru Rätty	Hyvinvointisuunnitelma 2025–2028	4/4
Joensuu	Kasvatus- ja koulutuslautakunta	Ehkäisevän päihdetyön suunnitelman seurantar ryhmä	Hilkka Mäkinen	Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2022–2025	4/4
Juuka	Hyvinvointilautakunta	Laajennettu hyvinvointityöryhmä	Anne Niskanen	Hyvinvointisuunnitelma	4/4
Kitee	Hyvinvointi-neuvottelukunta	Hyte-neuvottelukunta	Tiia-Riina Lintumäki-Karhapää	Hyvinvointisuunnitelma	4/4
Kontiolahti	Hyvinvointi- ja työllisyysjaosto	EPT-työryhmä	Sari Jormanainen	Hyvinvointisuunnitelma	4/4
Lieksa	Hyvinvointilautakunta	Hyte/EPT-työryhmä	Juha Rynnänen	Hyvinvointisuunnitelma	4/4
Liperi	Hyvinvointilautakunta	Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio-ryhmä	Eeva Elomäki	Hyvinvointisuunnitelma Mielen hyvinvoinnin ja ehkäisevän päihdetyön suunnitelma	4/4
Nurmes	Hyvinvointilautakunta	EPT-ryhmä	Petri Moilanen	Hyvinvointisuunnitelma	4/4
Outokumpu	Hyvinvointilautakunta	Lasten ja nuorten monialainen palveluverkko	Jonna Nissinen	Hyvinvointisuunnitelma	4/4
Polvijärvi	Sivistyslautakunta	PAVE-verkosto	Ville Hyvönen	Hyvinvointisuunnitelma	4/4
Rääkkylä	Hyvinvointilautakunta	Kunnan johtoryhmä	Jyrki Kymäläinen	Hyvinvointisuunnitelma	4/4
Tohmajärvi	Sivistyslautakunta	Hyte-ryhmä	Seija Rosti	Hyvinvointisuunnitelma	4/4

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön rakenteet:

Toimielin/vastuutaho: Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta

Toimeenpaneva työryhmä: Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmä

Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava henkilö: Ennaltaehkäisevän päihdetyön asiantuntija

Toimintasuunnitelma, johon EPT sisältyy: Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma 2023-2025, Hyte-suunnitelma 2025-2028

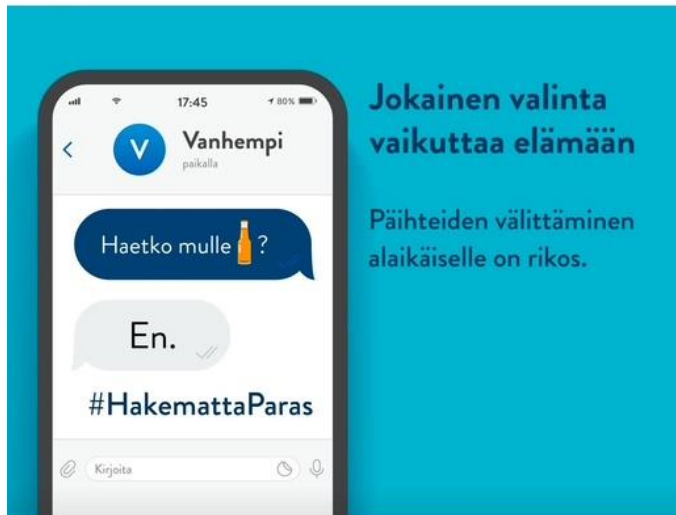
1. Vahvat ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ja hyvinvointialueella

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Aikataulu	Toteutuminen (kyllä/osittain/ei)	Mahdolliset korjaustoimenpiteet
1.1 Lainmukaiset ja suositeltavat ehkäisevän päihdetyön rakenteet löytyvät jokaisesta kunnasta ja hyvinvointialueelta	1. Kunnat ovat nimenneet lakisääteisen ehkäisevän päihdetyön toimielimen	Kunnat	2023	Kyllä Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ja hyvinvointialueilla ovat vahvat (rakenteiden vahvuuden arviointi kokonaisuutena 4/4)	
	2. Kunnissa ja hyvinvointialueella on monialainen ryhmä, joka toimeenpanee ehkäisevää päihdetyötä	Kunnat Hyvinvointialue	2023		
	3. Kuntiin ja hyvinvointialueelle on nimetty koordinoiva henkilö ehkäisevään päihdetyöhön	Kunnat Hyvinvointialue	2023		
	4. Kunnissa ja hyvinvointialueella on voimassaoleva ehkäisevän päihdetyön sisältävä suunnitelma	Kunnat Hyvinvointialue	2023		
1.2 Ehkäisevä päihdetyö näkyy osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelua ja raportointia	1. Päihdeindikaattorit ja päihdetilanteen kuvaus sekä johtopäätökset hyvinvointikertomuksissa	Kunnat / EPT-yhdyshenkilöt & hyvinvointikoordinaattorit Hyvinvointialue / EPT-asiantuntija & kehittämisjohtaja	2023–2025	Kyllä Päihdeindikaattorit ja päihdetilanteen kuvaus löytyvät hyvinvointialueen ja niiden kuntien hyvinvointikertomuksista, jotka ovat uutta kertomusta valmistelleet.	
	2. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteet ja toimenpiteet on kirjattu hyvinvointisuunnitelmaan	Kunnat / EPT-yhdyshenkilöt & hyvinvointikoordinaattorit Hyvinvointialue / EPT-asiantuntija & kehittämisjohtaja	2023–2025	Kyllä Uusissa hyvinvointisuunnitelmissa on kirjattu/suunnitellaan kirjattavan EPT-tavoitteita ja toimenpiteitä.	
	3. Päihdetilanteen, EPT-tavoitteiden ja toimenpiteiden raportointi valtuustolle ja EPT-toimielimelle vuosittain	Kunnat / EPT-yhdyshenkilöt & hyvinvointikoordinaattorit Hyvinvointialue / EPT-asiantuntija ja kehittämisjohtaja	2023–2025	Toteutunut osittain Hyvinvointialue on raportoinut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnalle, mutta ei valtuustolle. Joissakin kunnissa on raportoitu toimielimille ja valtuustolle.	Laajan hyvinvointisuunnitelman käsittely valtuustossa 2025. Jatkossa vuosittain hyvinvointisuunnitelman raportoinnin yhteydessä valtuustolle.

Painopiste 2: Päihdehaitoista ja ehkäisevän päihdetyön toimista viestiminen

2. Päihdehaitoista ja ehkäisevän päihdetyön toimista viestiminen

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Aikataulu	Toteutuminen (kyllä/osittain/ei)	Mahdolliset korjaustoimenpiteet
2.1 Päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksilöille ja koko väestölle monikanavaisesti, suunnitelmallisesti ja laadukkaasti	1.EPT- viestintäsuunnitelman laatiminen ja sen toteuttaminen: -yhteiset viestinnälliset kärjet ikäryhmittäin -ajankohtaisista ilmiöistä viestiminen -kampanjaviestintä -monikanavaisuus -erityiset kohderyhmät huomioiden	EPT-hanke Hyvinvointialue Kunnat Muut toimijat	2023–2025	Kyllä Viestintä- ja vaikuttamissuunnitelman mukaista viestintää on toteutettu. <u>Siun soten oma EPT- viestintä:</u> - some-julkaisut 29 kpl - mediatiedotteet 2 kpl - verkkosivu-uutiset 2 kpl - mielipidekirjoitus 1 kpl - intrauutiset 7 kpl Lisäksi kunnat ja muut toimijat ovat osallistuneet yhteisiin kampanjoihin.	Huomiota vielä kiinnitettävä: -erityiset kohderyhmät -huumausaineisiin liittyvä viestintä
2.2. Päihdeoloista ja niissä tapahtuvista muutoksista tiedotetaan	1.Kouluterveyskyselyn, Finsote- tutkimusten ja muiden kansallisten kyselyjen tuloksista tiedottaminen (verkostot ja työryhmät, tiedotteet, julkaisut ym.)	Kunnat / EPT-yhdyshenkilö Hyvinvointialue / EPT-asiantuntija	2023–2025, tulosten julkaisujen mukaisella aikataululla	Kyllä Tiedottamista on tehty hyvinvointialueen ja kuntien verkostoissa ja työryhmissä sekä erilaisissa tilaisuuksissa.	
	2.Päihdetilannekyselyn tuloksista tiedottaminen	EPT-hanke Hyvinvointialue / EPT-asiantuntija Kunnat / EPT-yhdyshenkilö	2023 syksy	Kyllä Päihdetilannekyselystä laadittu mediatiedote ja verkkosivu-uutinen 2/2024.	

05.02.2024

Alaikäisten tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöön tulisi pohjoiskarjalaisten mielestä puuttua nykyistä enemmän

18.11.2024

Siun sote tarjoaa tukea nuorille tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön lopettamiseksi

30.9.2024 14.00 [Mielipiteet](#)

MIELIPIDE: Hei ikäihminen, mitä siun alkoholin käytölle kuuluu?

**Alkoholin
käyttö
ikäntyessä**

Tiesitkö, että Pohjois-Karjalassa 45 % alkoholia käyttävistä yli 65-vuotiaista miehistä ja 13 % naisista **käyttää alkoholia yli suositusten?**

Eläkkeelle jääminen voi tutkimuksen mukaan lisätä alkoholin riskikäyttöä.

Muutoksia alkoholin käyttöön kannattaa tehdä ennakoiden jo ennen 65 ikävuoden täyttymistä.
Vähentäminen kannattaa aina.

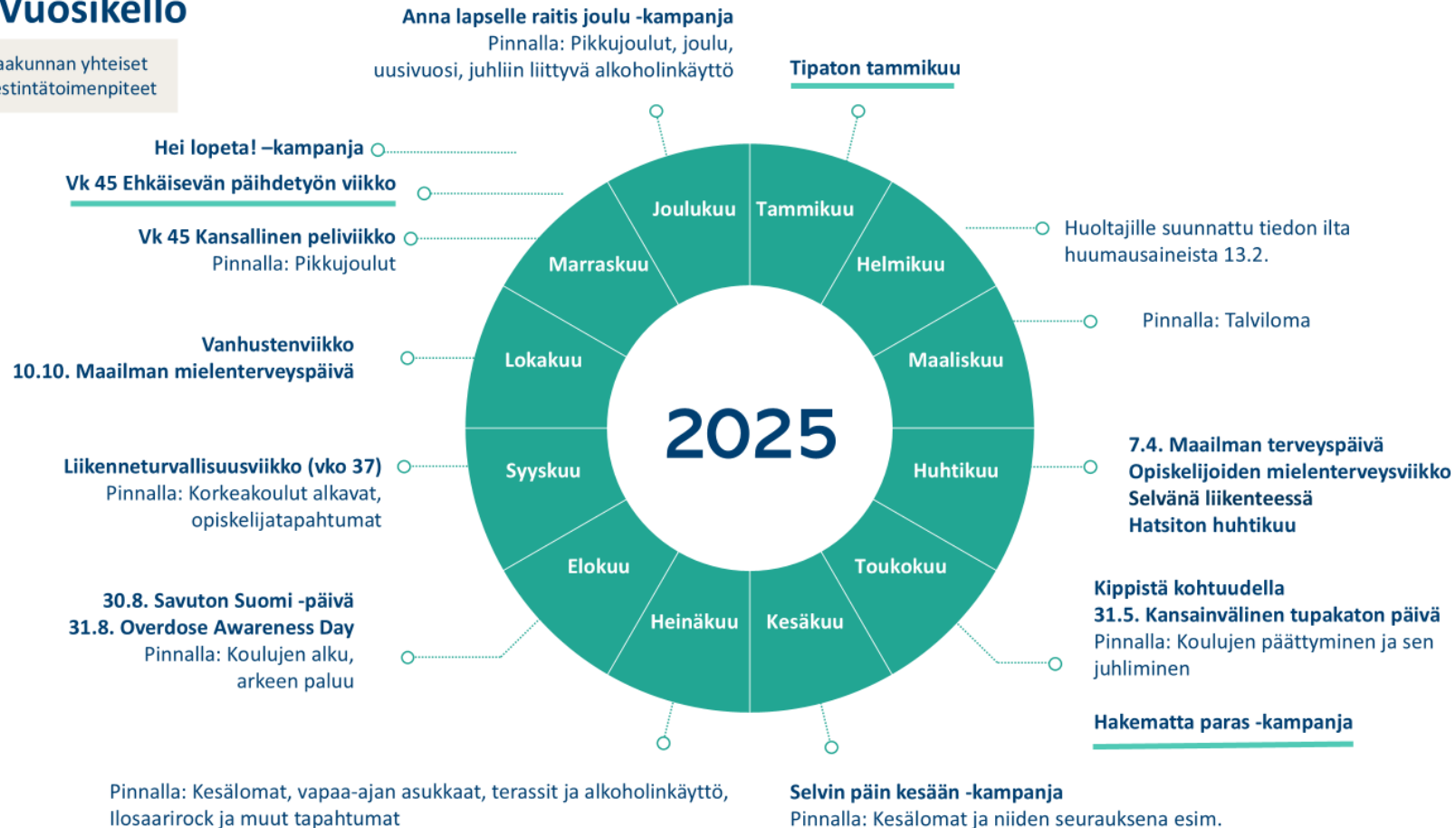

Ehkäisevän päihdetyön viestinnän vuosikello 2025

48

13. Vuosikello

Maakunnan yhteiset viestintätoimenpiteet

Painopiste 3: Vaikuttavien ehkäisevän päihdetyön toimenpiteiden edistäminen ja osaamisen lisääminen

Keskeisiä toimenpiteitä vuonna 2024

- **Ehkäisevän päihdetyön polun käyttö sote-palveluissa**

- Osaksi työttömien terveystarkastuksia keväällä 2024
- Yleisesittelyjä/koulutuksia pidetty, HYTE-kertoimesta keskusteltu
- Jatkosuunnitelmia tehty (neurologinen kuntoutus, miepä-palvelut, terveysasemat, fysioterapia)
- Puheeksiottojen ja lyhytneuvonnan toteutuksessa kasvua

- **EHEÄ-hanke**

- Puheeksioton ja palveluihin ohjautumisen toimintamalleja kehitetty (esim. varhaiskasvatus, perusopetus, työllisyyspalvelut), koulutettu n. 200 ammattilaista.
- Päihde- ja pelikasvatuksen nykytilannetta selvitetty, päihde- ja pelikasvatusoppaan luonnos tehty yhteistyössä kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten kanssa.
- Tupakka- ja nikotiinituotteiden lopettamisen tuki: lopettamisen tuen malli kehitetty ja otettu käyttöön koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa, muutoksen tuen ryhmiä pilotoitu osana kuntouttavaa työtoimintaa, kehitetty lopettamisen tuen malli työttömien terveystarkastustoimintaan (ei käytössä)

- **Yhteistyö Pohjois-Karjalan liikunnan kanssa**

- Ehkäisevä päihdetyö urheiluseuroissa - Pohjois-Karjalan Liikunta ry -nettisivut
- Koulutus urheiluseuratoimijoille
- Muut tilaisuudet ja tapahtumat (puheenjohtajailta, urheiluseuraseuraillat, seurakahvit)

Puheeksioton ja lyhytneuvonnan Qlik-tilastot (Siun sote)

	2023	2024
Adsume	945	606
Audit-C	3237	3667
Audit	1437	2210
HSI	2	134
Fagerström	20	ei käyt.
Nuuskatesti	11	12
CAST	58	33
PGSI	12	14
Tupakointistatus	51 476	54 932
Nikotiinituote	1 490	2 423
Huumausaineet/käyttö	4452	7421
Lääkkeet/väärinkäyttö	4339	7028
Rahapelaaminen	4082	6224
Digipelaaminen	4120	6475
Lyhytneuvonta (Kyllä)	1458	2549
Lyhytneuvonta (Kyllä, päihteet)	1319	2311
Lyhytneuvonta (Kyllä, pelaaminen)	139	240
OAB40-kirjaus	1393	879
IHA21-kirjaus	5	25

- **Positiivista kehitystä vuonna 2024:**
 - Audit-C ja Audit –kirjaukset kasvaneet edelleen.
 - Huumausaineiden käytöstä ja lääkkeiden väärinkäytöstä kysytty yli 7000 kertaa.
 - Raha- ja digipelaamisesta kysytty yli 6000 kertaa.
 - Lyhytneuvontaa annettu päihteiden osalta yli 2000 kertaa.
 - Lyhytneuvontaa annettu pelaamisen osalta 240 kertaa.

- **Kehitettävää:**
 - Toimintamallin ylläpito (henkilöstömuutokset ym.)
 - Mittareiden (muut kuin Audit-C/Audit) kirjaaminen
 - Uusi asiakas- ja potilastietojärjestelmä tulossa → kirjaaminen menee uusiksi
 - **IHA21-toimenpidekoodin kirjaaminen (HYTE-kerroin)**

2a) Savuton kunta -toimenpiteiden kartoittaminen ja tehostaminen	2a) Kunnat	2a) 2023–2025	Toteutunut osittain Savuton kunta -toimenpiteiden tehostamisen tarvetta kunnissa edelleen. Hyvinvointialue osallistui arviointikyselyyn, mutta jatkotoimenpiteitä ei ole laajemmin vielä tehty. Yhteistyötä aloitettu <u>Elhan</u> kanssa.	a) Laajemmin nikotiini tuotteiden huomiointi (uusi tupakkalaki) b) Kirjattu toimenpiteeksi <u>hyte</u> -suunnitelmaan vuosille 2025–2028.
2b) Savuton sote -toimenpiteiden kartoittaminen ja tehostaminen	2b) Hyvinvointialue	2b) 2023–2025		
9. Ehkäisevän päihdetyön huomioiminen osana liikunta- ja urheiluseurojen toimintaa a) Päihdeettömyys osana kuntien avustuskriteerejä	a) Kunnat	a) 2023–2025	Toteutunut osittain Päihdeettömyys ei kirjattu kaikkien kuntien avustuskriteereihin EPT-yhteistyötä tehty tiiviisti Pokalin kanssa	Osassa kunnista avustuskriteerien päivitykset tulossa vuonna 2025.
b) Nuuskaton urheilu -toimintamallin pilotti	b) Josba Juniorit, P-K:n Syöpä-yhdistys	b) 2023		
c) Pokalin kanssa tehtävä yhteistyö (EPT osana seura-analyysiä, uutiskirjettä, seurafoorumia, ohjaajavalmennusta)	c) <u>Pokali</u> , EPT-hanke, hyvinvointialue/EPT-asiantuntija	c) 2023–2025		
11. MARAK-toimintamalli (Vakavan parisuhdeväkivallan ja uhrin auttamisen moniammatillinen menetelmä) - Tunnistetaan paremmin päihteiden käytön yhteys perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan	Hyvinvointialue / MARAK-työryhmä	2023–2025	Toteutunut osittain Päihteet näkyvät MARAK-toiminnassa. Ei ole vielä koottua tietoa päihteiden käytön ja väkivallan yhteyksistä, koska toimintamalli on vasta juurtunut.	Liitetään lähisuhdeväkivallan tilastointiin yhdeksi aiheeksi päihteet. MARAK-työryhmässä tarkastellaan päihteiden käytön ja väkivallan yhteyttä.

Painopiste 4: Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen ehkäisevässä päihdetyössä

4. Aukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistminen ehkisevssä pihdetyössä

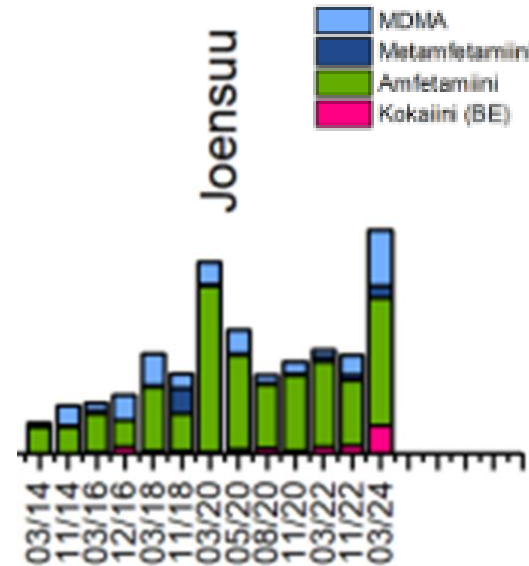
Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Aikataulu	Toteutuminen (kyllä/osittain/ei)	Mahdolliset korjaustoimenpiteet
Aukkaila on mahdollisuus osallistua ehkisevän pihdetyön toimien suunnitteluun ja toteutukseen	Pihdetilannekyselyn toteuttaminen asukkaille, huomioiden haavoittuvassa asemassa olevat (sähköinen + paperinen kysely)	EPT-hanke Hyvinvointialue / EPT-asiantuntija Karelia AMK-opiskelijat	Syksy 2023	Toimenpide ei koske vuotta 2024	
	Kuntalaisfoorumit (esim. osana järjestöilta, vanhempailta, koululaisfoorumi)	Kunnat / EPT-yhdyshenkilö	2023–2025	Kyllä Kuntalaisfoorumeja järjestetty kunnissa, esim. urheiluseurailta, huoltajailta, koululaistapahtumat.	
	Ehkisevän pihdetyön teeman käsittely järjestöyhteistyöryhmissä ja järjestöfoorumeissa (esim. JANE, paikallisJANE)	Kunnat / EPT-yhdyshenkilö Hyvinvointialue / EPT-asiantuntija	2023–2025	Ei EPT-aiheita ei käsitelty JANE:ssa tai paikallisJANE:ssa vuonna 2024.	Sovittu Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen kanssa JANE-vierailusta vuonna 2025.
	Kuntien ja hyvinvointialueen vaikuttamistoimielinten sekä asiakasraatien kuuleminen tarvittaessa	Kunnat / EPT-yhdyshenkilö Hyvinvointialue / EPT-asiantuntija	2023–2025	Toteutunut osittain Hyvinvointialueella kuultu nuorisovaltuustoa ja vanhusneuvostoa viestinnän suunnittelussa. Osassa kunnista käsitelty EPT-asioita vaikuttamistoimielimissä.	Kannustetaan kuntia huomioimaan vaikuttamistoimielimet EPT-toimien suunnittelussa.
	EPT-asukasosallisuuden lisääminen sote-asemien OLKA-toiminnan kautta	Hyvinvointialue P-K:n Sosiaaliturvayhdistys	2025	Toimenpide ei koske vuotta 2024	
	Selvitetään lupalausuntomenettelyn käyttöönottoa Pohjois-Karjalassa	EPT-hanke Kunnat / EPT-yhdyshenkilö Hyvinvointialue / EPT-asiantuntija AVI, Valvira	2023	Toimenpide ei koske vuotta 2024	

Päivitysehdotus toimintasuunnitelmaan

- Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa -taulukko

Ajankohtaista päihde- ja rahapeli-ilmioistä

- Jätevesitutkimuksen perusteella Joensuun seudulla tapahtunut merkittävää kasvua huumausaineiden esiintyvyydessä aikavälillä 11/22-03/24.
- Nikotiinituotteiden käyttö vaikuttaisi edelleen kasvaneen alaikäisillä → vapet ja nikotiinipussit
- Rahapelaaminen ja taloudelliset haasteet

Kiitos!